

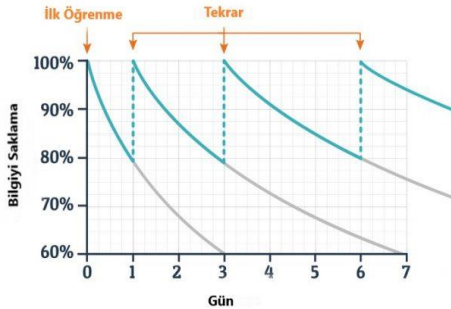
c. Zihinde bir on örgütleyici oluşturmak için ana ve ara başlıkları, şekil ve şemaları şöyle bir gözden geçirme.

Dikkatin odaklaşmasında metindeki başlıklar, alt başlıklar, şekil, grafik, şema ve benzeri etkili rol oynar. Dikkatini odaklaştıran öğrenci metni okumadan önce başlık ve tabloları, şemaları gözden geçirerek zihninde bir ön örgütleyici oluşturabilir. Böylece önemli düşünceleri belirlemede oluşan ön örgütleyiciler oldukça etkilidir.

2. Tekrar Stratejileri

Zihinsel tekrar stratejileri, birtakım formülleri tekrar etme ya da bir kaynaktaki bilgileri aynen tekrar etme gibi stratejilerden oluşmaktadır. Bunların dışında tekrar stratejileri bir metni sesli veya içinden tekrarlama, önemli yerlerin altına çizme ve özetleme şeklindedir. Özellikle bir şiirin, önemli bir sözün, ya da bir matematik formülünün öğrenilmesinde tekrarlama stratejisinden yararlanılabilir.

Yeni Öğrenilen Bilginin Tipik Unutulma Eğrisi

Kuvvetli öğrenilen bilgi, tekrarla zamana yayarak öğrenilen bilgidir. Grafikte de görüldüğü gibi her geçen gün bilginin hatırlanması yüzdesi artmaktadır. Konuyu öğrenmek kadar tekrar ederek canlı tutmak da çok önemlidir.

3. Anlamlandırmayı Artıran Stratejiler

Öğrenciler bu stratejilerde öğrenmeyi amaçladıkları yeni bilgiyi, daha önce öğrendikleri ve uzun süreli belleklerinde var olan bilgilerle bütünleştirerek, zihinlerinde yeni anlamlar kurarak öğrenirler. Anlamlandırma stratejileri diğer tür stratejilere göre çok daha çeşitlidir. Soru sorma, benzetimler yapma, ana hatlar oluşturma, zetleme, not alma, ekleme, örgütleme,

şematize etme (haritalama) gibi stratejiler anlamlandırma stratejileri arasındadır

a.Soru sorma; bireyin kendine ya da başkalarına soru sorarak düşünme stratejisini kullanması, etkili bir kodlama tekniğidir. Soru sorma okunan materyalin anlaşılmasına yardım eder. Ayrıca kendi kendine soru sorması bireyin sorun çözme becerisini geliştirir (Sönmez, 2008).

b. Benzetimler yapma; öğrenilecek bilginin önceden kazanılan bilgilerle benzerliklerin kurulmasıdır. Yeni bilginin daha önceden bilinen eski bilgi kullanılarak, somut olarak açıklanmasına yardımcı olur (Erdem, 2005).

c. Ana hatlar oluşturma; anahatlar oluşturmada öğrenciler değişik konu ya da düşünceleri bazı temel düşüncelerle ilişkilendirmeyi öğrenir. Genellikle kitaplarda her bölümün ilk sayfası, ana hatları gösterir. Böylece okuyucu temel başlık ve alt başlıkları inceleyerek ilişkileri gözden geçirebilir (Senemoğlu, 2013).

d. Özetleme; metnin ana çizgileriyle anlatılmasıdır. Yazılı bir materyalin özetlenmesi etkili bir öğrenme yoludur. Özetleme ile metnin anlaşılması ve anımsanması kolaylaşır. Özetleme, öğrenciyi birçok yönden destekler. Bunlar; 1) **anamlı okuma**, 2) **önemli düşünceleri belirleme**, 3) **kendi tümceleri ile içeriği oluşturma**. Böylece öğrenen kişi, bu ilkeleri kullanarak bilgiyi yeniden örgütler ve anlamlı hale getirir. Ancak özetleme yapmayı öğrenmek, zaman alır ve uygulamayı gerektirir.

Özetlemenin öğrenilmesinde şu basamakların izlenmesi gerekir :

1. Metindeki **önemsiz bilgiyi belirlemek** ve çıkarmak.
2. Metindeki **ana düşünceyi belirlemek ve kendi sözcükleri ile anlatmak**
3. **Her paragraftaki ana düşünceyi** belirlemek ve yeniden anlatmak
4. Metnin **ana düşünceleri ile yardımcı düşüncelerini anlamını bozmadan kısa olarak bütünleştirmek**

e. Not alma; metni **ana noktalarını bölümler arasındaki ilişkileri açıklayarak**, bilgileri daha anlamlı ve kullanışlı biçime dönüştürerek yazmadır. Doğru olarak not alınırsa yeni bilgi, var olan bilgiye etkili bir biçimde ilişkilendirilir ve bilginin düzenlenmesine yardımcı olur. Bununla beraber birçok öğrenci metnin altını

çizmede olduğu gibi iyi not alamaz. Bazı öğrenciler öğretmenin söylediği her şeyi yazarlar. Bu tür öğrencilerin önemli düşünceleri bulmada ve amaca uygun tanımlamada güçlükleri vardır. Öğretmenin anlattığı her şeyi yazmaya kalkan öğrenci, not almayı bilmiyordur. Ayrıca bir konuşmacı ortalama dakikada yaklaşık 125 sözcük kullanarak konuşur. Öğrenci kısaltarak yazmaya kalksa bile her söyleneni kaydetmesi olanaksızdır. Etkili not alma, bireyin kendi tümceleri ile ana düşünceleri saptama, önemli düşünce ve noktaları özetleyerek, birleştirerek bir biçim oluşturmaktır (Subaşı, 2000).

Kiewra (1989) karmaşık bilgiyi karşılaştırma ve ekleme yoluyla not almada tablo kullanmayı önermektedir (19). Öğrenciler tartışılan ve sunulan bilgiyi tabloya etkin olarak işleyebilirler. Tablo yapı ve düzenleme sağlar, önemli bilgiyi belirlemede yardımcı olur, karşılaştırmayı kolaylaştırır. Tablo, gelecek çalışmalar için de somut bir referans olarak, bilginin uzun süreli bellekte depolanmasında etkili bir model haline gelir.

f. Ekleme stratejisi; mevcut bilgi ile yeni bilgiler arasında ilişkiler kurulmasını sağlar. Bu süreçle yeni bilgi daha anlamlı hale gelerek, kodlama kolaylaşır ve daha belirleyici olur. Örneğin; bir telefon numarasını anlamlı bir tarihle, birisinin yaş günü ile ilişkilendirmek, telefon numarasını anlamlı hale getirecek ve uzun süreli bellekte kalma olasılığı artar (Arrends 1997; akt. Subaşı, 2000).

g. Örgütme stratejileri; gruplama, terim ya da düşünceleri bir araya getirme, küçük alt parçalara bölmeyi ve önemli düşünceleri belirlemeyi ya da daha geniş bilgiden ana düşünceleri çıkarmayı içerebilir. Örgütme stratejisini kullanan kişi konuyu yeniden yapılandırarak düzenler ve kendisi için anlamlı hale getirir. Yeniden düzenlemede not alma, özetleme, uzamsal temsilciler oluşturma gibi teknikler kullanılır (Subaşı, 2000).

h. Şemalaştırma (haritalama); düşünceler arası ilişkilerin görselleştirilmesidir. Metindeki önemli düşünceler birbirleri ile ilişkilendirilir. Öğrenciler kavramsal harita oluşturmada, mantıklı kalıplara düşünceleri sıralamayı ve her bir konuda belirlenen anahtar düşünceleri ilişkilendirmeyi öğrenirler. Bilgi şemaları kimi kez aşamalı bir biçimde kimi kez de nedensel ilişkileri gösteren biçimde düzenlenir. Kavram haritası oluşturmada genellikle şu adımlar izlenir:

1. Temel düşünceyi ya da değerlerinin üstündeki en temel ilkeyi belirleme.

2. Temel düşünceyi ya da kavramı destekleyen ikincil düşünceleri ve kavramları belirleme.

3. Ana düşünceyi haritanın en tepesine ya da ortasına yerleştirme.

4. Ana düşünce etrafındaki ikincil düşünceleri, ana düşünce ve birbirleriyle ilişkilerini görsel olarak gruplama.

Bilginin şemalandırılması öğrencilere çok eğlenceli gelebilir. Bilginin görselleştirilmesi, öğrencilerin yeni konuyu daha etkili öğrenmelerine ve düşünceler arası ilişkileri anlamasına yardımcı olur.

4. Yürütücü Biliş Stratejileri

Yürütücü biliş, öğrenenlerin benimsedikleri belli öğrenme stratejilerini kullanma yetenekleri ve kendi düşüncelerine ilişkin düşünmektir. Bireyin kendi bilişsel süreçleri ile ilgili bilgisidir.

Birçok yazar yürütücü bilişin iki temel öğeye sahip olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Bu öğelerden biri, **bilişe ilişkin** bilgidir. Diğeri de **bilişi denetim, izleme, düzenleme gibi öz düzenleme mekanizmalarıdır** (Baker ve Brown, 1984; Brown, 1982; Gagne, E, 1985; 1993). Bilişe ilişkin bilgi, bilgiyi ve anlayışı içerir. Öğrenen kişinin, belirli bir öğrenme durumunda kullandığı çeşitli öğrenme stratejileri ve kendi öğrenme sürecine ilişkin anlayışa sahip olmasıdır. Örneğin; görsel eğilimli bir öğrenci kavram haritaları oluşturmanın, yeni bilgiyi anlama ve anımsamada kendisi için iyi bir yol olduğunu bilir. Yürütücü bilişin ikinci öğesi bilişi izlemedir. Bilişi izleme, bireyin öğrenilecek durumun öğrenilmesinde en uygun stratejiyi seçme, kullanma, izleme ve değerlendirme, yeniden düzenleme yapma yeteneğidir.

Yürütücü biliş stratejileri genellikle **kavramayı izlemek** için kullanılır. Kavramayı izleme; bir öğretim ünitesi ya da etkinliği için öğrenme hedeflerinin saptanmasını, bu hedeflere erişilme düzeyini belirlenmesini ve gerektiğinde hedeflere ulaşmak için kullanılan stratejileri değiştirmeyi gerektirir.

5. Duyuşsal Stratejiler

Öğrenciler kendi kendilerine öğrenirken uygun bilişsel stratejileri kullansalar bile kimi kez öğretim hedeflerine ulaşmada **güçlüklerle karşılaşır**lar. Bu güçlükler, duygusal etmenlerden kaynaklanabilir. Öğrenmede

duygusal ya da güdüsel etmenlerden oluşan engelleri ortadan kaldırmak için kullanılan stratejiler duyuşsal stratejiler olarak adlandırılmaktadır. Bu alandaki araştırmalar, **öğrencilerin dikkatlerini toplamayı, yoğunlaşmalarını sürdürmeyi, edim kaygısının üstesinden gelmeyi, güdülenmeyi sağlama ve sürdürmeyi, zamanı etkili olarak kullanmayı sağlayacak stratejiler** üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Öğrencilerin kendi kendilerine çalışırken, en yaygın sorunlarından biri, zihnin ya da ilginin başka yöne çekilmesidir. Dikkatin başka yöne yönelmesi genellikle çalışırken veya okurken, radyonun açılması, oda arkadaşının içeri girmesi gibi dışsal etmenlerden oluşur. Dikkatin bu tür dağılmasının önlenmesi için bazı araştırmacılar (Danseream, 1985) **ruhsal yönetim (Mood Management) yöntemini** önerirler. Bu yöntemde, öğrenciler **öğrenmelerini en iyi destekleyen çevresel özellikleri belirleyip, düzenleyerek ruhsal yapılarını öğrenme için en uygun duruma getirirler.** Başka bir deyişle, **ortamlarını öğrenmeleri için düzenlerler.** Örneğin; kütüphanede sessiz bir yer bulurlar, belirli bir yolla çalışma masasını düzenlerler. Tüm bu stratejiler dikkatte istenmeyen kesintileri en aza indirerek dikkati sürdürmede güdüsel koşulların artmasını sağlar.

Öğrencilerin **derse, okula, öğrenmeye ve öğretene karşı olumsuz tutumlara** sahip olması **öğrenmesini olumsuz yönde etkiler.** Bu olumsuzluğun nedenleri bulunarak giderilmesi ve öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu tutumlar kazandırılması olumlu tutum geliştirmenin temel amacıdır.

Dikkatin dağılması kimi kez öğrenenden de kaynaklanır. "Bunu anlayamadım", "Bu projeyi yapma olasılığım zayıf" gibi kendi kendine **olumsuz düşünme güdülenmeyi düşürerek** dikkati azaltır. Meichenbaum (1977) kendi kendine olumsuz konuşmalar yapan öğrencilerin bundan vazgeçerek, **kendileriyle ilgili anlatımları olumlulaştırmalarını** önermektedir. Kendi kendine öğrenen stratejik öğrenciler, öğrenilecek konunun kendilerine ne derece uygun olduğunu belirlemede oldukça beceriklidirler. Bu tür öğrenciler kendilerine şu soruları sorarlar; "Bu benim için önemli mi?", "Bunun benim için şimdi ve gelecekte değeri nedir?", "Bunu neden öğrenmem gerekir?". Bu soruları olumlu yanıtlama, ilgiyi sürdürmeye ve öğrenme coşkusuna yardımcı olur.

İlgii artırmada kullanılan bir strateji de öğrenilenlerle varolanları bütünleştirme çabasıdır. Öğrenen kendine şu soruyu sormalıdır; "Bu bilgi bildiklerimle uyuyor mu?" Eğer varolan bilgi ve önceden öğrenilen düşünceler ile yeni bilgi arasında ayrılık varsa, öğrenen **bunları uzlaştırmaya çalışmalıdır.**

Güven, öğrenmede çaba harcama ve amaca ulaşmada bireyin inançlarında ortaya çıkar. **Olumlu öz-konuşmalar,** güvenin sağlanması ve sürmesinde etkili olabilir. Güveni olumsuz etkileyen etmenler ise anksiyete, test kaygısı, verilen görevi iyi yapamama korkusu olabilir. Kaygı, güdülenmenin azalmasına yol açtığı zaman ardından gelen düşük edim, öğrencilerin kaygılarını artırarak kısır döngüyü oluşturur (32). Kaygı en çok derslerde ve sınavlarda başarılı olamama durumuyla ilgili olarak görülür. Aşırı kaygı **düzenli çalışarak, başarı elde ederek ve özgüven geliştirilerek** giderilebilir. (Özer, 1998; akt. Erdem, 2005).

Sonuç olarak, öğrencilerin gerek örgün eğitimde derslerde başarılı olmaları, gerekse örgün eğitimden sonra yaşadığımız bilgi çağında kendilerini geliştirebilmeleri için **kendi kendilerine öğrenmeleri ve öğrenmelerini izleme yeterliği** kazanmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR:

ORKUN, MELİHA ASLAM; Öğrenme Stratejileri ve Öğretimi. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. Ayşe BAYIRLI Geliş Tarihi: 22.05.2019 Kabul Tarihi: 30.06.2019 Yayın Tarihi: 01.07.2019

BAYINDIR, NİDA; Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi ve Bilişsel Süreçlere Yansıması. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2006.

ÇELİK, DİREN; 11. Sınıf Öğrencilerinin Düşünme Stilleri, Öğrenme Stratejileri ve Düşünme Stilleri ile Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişki. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

<https://www.psikolojibilimi.gen.tr/ogrenme-stratejileri-ve-gorevleri-nelerdir/>

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/subasi.htm **Etkili Öğrenme: Öğrenme Stratejileri Yrd. Doç. Dr. Güzin SÜBAŞI(*)**

Derleyen: Aysel TERZİOĞLU-Psikolojik Danışman